

ПОСТАНОВА № 19
Пленуму Верховного Суду України

від 3 жовтня 2016 року

**Про звернення до Конституційного Суду України
з конституційним поданням щодо відповідності (конституційності)
окремих положень пунктів 4, 7, 8, 9, 11, 13, 14, 17, 20, 22, 23, 25 розділу XII
«Прикінцеві та перехідні положення» Закону України від 2 червня
2016 року № 1402-VIII «Про судоустрій і статус суддів» статті 6,
частинам першій і другій статті 8, частині другій статті 19, частинам
першій і другій статті 24, частинам першій і другій статті 55, частинам
першій, п'ятій і шостій статті 126 Конституції України**

Обговоривши внесений Головою Верховного Суду України Романюком Я.М. проект конституційного подання щодо відповідності (конституційності) окремих положень пунктів 4, 7, 8, 9, 11, 13, 14, 17, 20, 22, 23, 25 розділу XII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України від 2 червня 2016 року № 1402-VIII «Про судоустрій і статус суддів» статті 6, частинам першій і другій статті 8, частині другій статті 19, частинам першій і другій статті 24, частинам першій і другій статті 55, частинам першій, п'ятій і шостій статті 126 Конституції України, керуючись статтею 150 Конституції України, статтями 13, 38–41, 93 Закону України «Про Конституційний Суд України», пунктом 5 частини другої статті 38, пунктом 5 частини другої статті 48 Закону України від 7 липня 2010 року № 2453-VI «Про судоустрій і статус суддів» (із наступними змінами), пунктом 7 розділу XII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України від 2 червня 2016 року № 1402-VIII «Про судоустрій і статус суддів», Пленум Верховного Суду України

п о с т а н о в л я є :

Звернутися до Конституційного Суду України з конституційним поданням щодо відповідності (конституційності) окремих положень пунктів 4, 7, 8, 9, 11, 13, 14, 17, 20, 22, 23, 25 розділу XII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України від 2 червня 2016 року № 1402-VIII «Про судоустрій і статус суддів» статті 6, частинам першій і другій статті 8, частині другій статті 19, частинам першій і другій статті 24, частинам першій і другій статті 55, частинам першій, п'ятій і шостій статті 126 Конституції України.

**Голова
Верховного Суду України**

Я.М. Романюк

**Секретар Пленуму
Верховного Суду України**

М.І. Гриців

ВЕРХОВНИЙ СУД УКРАЇНИ

01043, м. Київ, вул. Пилипа Орлика, 8

Конституційний Суд України

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПОДАННЯ

щодо відповідності (конституційності) окремих положень пунктів 4, 7, 8, 9, 11, 13, 14, 17, 20, 22, 23, 25 розділу XII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України від 2 червня 2016 року № 1402-VIII «Про судоустрій і статус суддів» статті 6, частинам першій і другій статті 8, частині другій статті 19, частинам першій і другій статті 24, частинам першій і другій статті 55, частинам першій, п'ятій і шостій статті 126 Конституції України

2 червня 2016 року Верховна Рада України прийняла Закон України № 1402-VIII «Про судоустрій і статус суддів» («Голос України» від 16.07.2016 № 132–133; далі – Закон № 1402-VIII), який набрав чинності з 30 вересня 2016 року.

Закон № 1402-VIII прийнято у зв'язку з унесенням змін до Конституції України в частині правосуддя Законом України від 2 червня 2016 року № 1401-VIII «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» («Голос України» від 29.06.2016 № 118; далі – Закон № 1401-VIII). Закон № 1402-VIII покликаний забезпечити імплементацію відповідних змін та містить низку новел для українського законодавства у сфері судоустрою, зокрема: усунено Парламент від формування суддівського корпусу; закріплено істотні зміни в частині переходу судової системи до трьох рівнів; передано повноваження щодо вирішення питань про притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності Вищій раді правосуддя та інші.

Верховний Суд України постійно та послідовно дотримується позиції, що судову реформу в Україні має бути завершено впровадженням таких механізмів, які давали б змогу забезпечувати права та свободи людини і громадянина шляхом здійснення ефективного, незалежного й безстороннього правосуддя. Оновлення суддівського корпусу – це запит суспільства. Реформи необхідні, проте за умови дотримання норм Основного Закону України в частині забезпечення гарантій незалежності суддів та за умови балансу між очікуванням суспільства й захистом конституційних прав громадян, зокрема гарантованого права на судовий захист.

Водночас у розділі XII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону № 1402-VIII є певні приписи, сутність, зміст та практична реалізація яких, на думку Пленуму Верховного Суду України, не відповідають Конституції України.

Також до Верховного Суду України звернулися Рада суддів України, Луцький міськрайонний суд Волинської області (13 вересня 2016 року), Оболонський районний суд міста Києва (16 вересня 2016 року), Подільський районний суд міста Києва (20 вересня 2016 року) з проханням звернутися до Конституційного Суду України з конституційним поданням щодо відповідності (конституційності) окремих положень Закону № 1402-VIII, що регламентують порядок та підстави припинення повноважень суддів, які були призначені строком на 5 років, Конституції України.

З метою забезпечення конституційного порядку у сфері функціонування судової влади в Україні, забезпечення гарантій незалежності суддів, доступу громадян до правосуддя та реалізації права кожного на розгляд його справи незалежним і безстороннім судом у визначені законом строки, недопущення звуження змісту та обсягу наявних прав і свобод під час прийняття нових законів або внесення змін до чинних законів;

реалізуючи повноваження, надане Верховному Суду України пунктом 1 частини першої статті 150 Конституції України (зі змінами, внесеними згідно із Законом № 1401-VIII), пунктом 5 частини другої статті 38, пунктом 5 частини другої статті 48 Закону України від 7 липня 2010 року № 2453-VI «Про судоустрій і статус суддів» (з наступними змінами), окремими положеннями пункту 7 розділу XII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону № 1402-VIII у взаємозв'язку з положеннями

підпункту 3 частини першої пункту 16¹ розділу XV «Перехідні положення» Конституції України, статтями 39, 40, 71 і 82 Закону України «Про Конституційний Суд України»,

Пленум Верховного Суду України вважає, що окремі положення пунктів 4, 7, 8, 9, 11, 13, 14, 17, 20, 22, 23, 25 розділу XII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону № 1402-VIII суперечать статті 6, частинам першій і другій статті 8, частині другій статті 19, частинам першій і другій статті 24, частинам першій і другій статті 55, частинам першій, п'ятій і шостій статті 126 Конституції України.

Зазначене обґрунтовується нижченаведеним.

1. Невідповідність пунктів 4, 7, 8, 9, 11, 13, 14, 17, 20 розділу XII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону № 1402-VIII статті 6, частинам першій і другій статті 8, частині другій статті 19, частині першій статті 24, частинам першій і другій статті 55, частинам першій, п'ятій і шостій статті 126 Конституції України.

1.1. Згідно зі статтею 6 Конституції України державна влада в Україні здійснюється на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу та судову. Органи законодавчої, виконавчої та судової влади здійснюють свої повноваження в установлених Конституцією межах і відповідно до законів України.

Із цього приводу Конституційний Суд України зазначив, що *«державна влада здійснюється на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу та судову, які урівноважують одна одну системою стримувань і противаг»* (абзац четвертий пункту 3 мотивувальної частини Рішення від 7 травня 2002 року № 8-рп/2002).

Також Конституційний Суд України вказав:

«Поділ державної влади є структурною диференціацією трьох рівнозначних основних функцій держави: законодавчої, виконавчої, судової. Він відображає функціональну визначеність кожного з державних органів, передбачає не тільки розмежування їх повноважень, а й їх взаємодію, систему взаємних стримувань та противаг, які мають на меті забезпечення їх співробітництва як єдиної державної влади.»

Принцип поділу державної влади набуває сенсу лише за тієї умови, коли всі органи державної влади діють у межах єдиного правового поля. Це означає, що органи законодавчої, виконавчої та судової влади здійснюють свої повноваження у встановлених Конституцією України межах і відповідно до законів України (частина друга статті 6 Конституції України). Органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, у межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України (частина друга статті 19 Конституції України).

Неухильне додержання органами законодавчої, виконавчої та судової влади Конституції та законів України забезпечує реалізацію принципу поділу влади і є запорукою їх єдності, важливою передумовою стабільності, підтримання громадського миру і злагоди в державі» (абзаци другий – четвертий пункту 4.1 Рішення від 1 квітня 2008 року № 4-рп/2008).

«Україна відповідно до статей 1, 6 Основного Закону України є демократичною, правовою державою, в якій державна влада здійснюється на засадах її функціонального поділу та балансу між законодавчою, виконавчою та судовою гілками влади завдяки системі стримувань і противаг для досягнення цілей і завдань, передбачених Конституцією України.

Метою функціонального поділу державної влади на законодавчу, виконавчу та судову є, зокрема, розмежування повноважень між різними органами державної влади, що означає самостійне виконання кожним із них своїх функцій та здійснення повноважень відповідно до Конституції та законів України» (абзаци перший і другий пункту 2.1 Рішення від 8 липня 2016 року № 5-рп/2016).

Згідно зі статтею 8 Основного Закону в Україні визнається й діє принцип верховенства права. Складовою верховенства права є принцип правової визначеності, основою якого є ідея передбачуваності очікування суб'єктом відносин визначених правових наслідків (правового результату) своєї поведінки, яка відповідає наявним у суспільстві нормативним приписам. Конституційний Суд України у своїх рішеннях неодноразово наголошував на тому, що принцип правової визначеності вимагає ясності й однозначності правової норми та забезпечення того, щоб ситуації й

правовідносини залишалися передбачуваними (правові позиції Конституційного Суду України в рішеннях від 22 вересня 2005 року № 5-рп/2005, від 29 червня 2010 року № 17-рп/2010, від 22 грудня 2010 року № 23-рп/2010, від 11 жовтня 2011 року № 10-рп/2011).

Відповідно до частини другої статті 19 Основного Закону України органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України.

Рівність усіх перед законом, що впливає зі статті 24 Конституції України, позначається на регулюванні всіх суспільних відносин. Дотримання цього принципу означає, зокрема, й заборону без розумного виправдання запроваджувати різницю в правах осіб, які належать до однієї й тієї самої категорії (заборону відмінного поводження з особами, які перебувають в однакових чи споріднених ситуаціях).

Із цього приводу Конституційний Суд України зазначив:

«Відповідно до частини першої статті 8 Конституції України в Україні визнається і діє принцип верховенства права. Верховенство права – це панування права в суспільстві. Верховенство права вимагає від держави його втілення у правотворчу та правозастосовну діяльність, зокрема у закони, які за своїм змістом мають бути проникнуті передусім ідеями соціальної справедливості, свободи, рівності тощо. Одним з проявів верховенства права є те, що право не обмежується лише законодавством як однією з його форм, а включає й інші соціальні регулятори, зокрема норми моралі, традиції, звичаї тощо, які легітимовані суспільством і зумовлені історично досягнутим культурним рівнем суспільства. Всі ці елементи права об'єднуються якістю, що відповідає ідеології справедливості, ідеї права, яка значною мірою дістала відображення в Конституції України.

Таке розуміння права не дає підстав для його ототожнення із законом, який іноді може бути й несправедливим, у тому числі обмежувати свободу та рівність особи. Справедливість – одна з основних засад права, є вирішальною у визначенні його як регулятора суспільних відносин, одним із загальнолюдських вимірів права. Зазвичай справедливість розглядають як властивість права, виражену, зокрема, в рівному юридичному масштабі поведінки й у пропорційності юридичної відповідальності вчиненому

правопорушенню» (абзаци другий і третій пункту 4.1 мотивувальної частини Рішення від 2 листопада 2004 року № 15-рп/2004).

Відповідно до частини першої статті 55 Конституції України права і свободи людини та громадянина захищаються судом. Конституція України має найвищу юридичну силу. Норми Конституції України є нормами прямої дії. Звернення до суду для захисту конституційних прав і свобод людини та громадянина гарантується безпосередньо на підставі Конституції України.

Із цього приводу Конституційний Суд України зауважив:

«Частина перша статті 55 Конституції України містить загальну норму, яка означає право кожного звернутися до суду, якщо його права чи свободи порушені або порушуються, створено або створюються перешкоди для їх реалізації або мають місце інші ущемлення прав та свобод. Зазначена норма зобов'язує суди приймати заяви до розгляду навіть у випадку відсутності в законі спеціального положення про судовий захист.

Відмова суду у прийнятті позовних та інших заяв чи скарг, які відповідають встановленим законом вимогам, є порушенням права на судовий захист, яке відповідно до статті 64 Конституції України не може бути обмежене.

Таким чином, положення частини першої статті 55 Конституції України закріплює одну з найважливіших гарантій здійснення як конституційних, так й інших прав та свобод людини і громадянина» (абзаци перший, другий і третій пункту 2 Рішення від 25 грудня 1997 року № 9-зп).

«Частину першу статті 55 Конституції України треба розуміти так, що кожному гарантується захист прав і свобод у судовому порядку. Суд не може відмовити у правосудді, якщо громадянин України, іноземець, особа без громадянства вважають, що їх права і свободи порушені або порушуються, створено або створюються перешкоди для їх реалізації або мають місце інші ущемлення прав та свобод» (пункт 1 резолютивної частини Рішення від 25 грудня 1997 року № 9-зп).

Відповідно до частини першої статті 126 Конституції України незалежність і недоторканність суддів гарантуються Конституцією та законами України.

Частиною п'ятою статті 126 Основного Закону України закріплено постулат, що суддя обіймає посаду безстроково.

Частиною шостою статті 126 Конституції України передбачено виключний перелік підстав, відповідно до яких суддя звільняється з посади. До них, зокрема, належать: неспроможність виконувати повноваження за станом здоров'я; порушення суддею вимог щодо несумісності; вчинення істотного дисциплінарного проступку, грубе чи систематичне нехтування обов'язками, що є несумісним зі статусом судді або виявило його невідповідність займаній посаді; подання заяви про відставку або про звільнення з посади за власним бажанням; незгода на переведення до іншого суду в разі ліквідації чи реорганізації суду, у якому суддя обіймає посаду; порушення обов'язку підтвердити законність джерела походження майна.

З приводу забезпечення гарантій незалежності суддів Конституційний Суд України сформував сталі правові позиції. Зокрема, у пункті 1.1 резолютивної частини Рішення від 1 грудня 2004 року № 19-рп/2004 зазначено:

«Незалежність суддів є невід'ємною складовою їхнього статусу. Вона є конституційним принципом організації та функціонування судів, а також професійної діяльності суддів, які при здійсненні правосуддя підкоряються лише закону. Незалежність суддів забезпечується насамперед особливим порядком їх обрання або призначення на посаду та звільнення з посади; заборонаю будь-якого впливу на суддів; захистом їх професійних інтересів; особливим порядком притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності; забезпеченням державою особистої безпеки суддів та їхніх сімей; гарантуванням фінансування та належних умов для функціонування судів і діяльності суддів, їх правового і соціального захисту; заборонаю суддям належати до політичних партій та профспілок, брати участь у будь-якій політичній діяльності, мати представницький мандат, займатися за сумісництвом певними видами діяльності; притягненням до юридичної відповідальності винних осіб за неповагу до суддів і суду; суддівським самоврядуванням».

Також Конституційний Суд України вказав:

«Особливий статус судді, гарантії його незалежності визначаються Конституцією України і законами, зокрема Законом України «Про статус суддів», що виключає в процесі його конкретизації та розвитку обмеження законодавчо встановлених гарантій статусу судді або зниження їх рівня.

Будь-яке зниження рівня гарантій незалежності суддів суперечить конституційній вимозі неухильного забезпечення незалежного правосуддя і права громадян на захист прав і свобод незалежним судом» (абзац п'ятий пункту 8 мотивувальної частини Рішення від 11 жовтня 2005 року № 8-рп/2005).

1.2. *Однак, незважаючи на зазначені сталі правові позиції Конституційного Суду України, окремі пункти розділу XII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону № 1402-VIII містять положення, що не відповідають Конституції України. Ідеться, зокрема, про такі положення:*

утворюється Верховний Суд у порядку та у складі, що визначені Законом № 1402-VIII; призначаються судді Верховного Суду за результатами конкурсу, проведеного відповідно до Закону № 1402-VIII (пункт 4);

проведення конкурсу на посади суддів Верховного Суду у відповідних касаційних судах має бути розпочато не пізніше двох місяців з дня набрання чинності Законом № 1402-VIII (пункт 13);

з дня початку роботи Верховного Суду у складі, визначеному Законом № 1402-VIII, Верховний Суд України, Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ, Вищий господарський суд України, Вищий адміністративний суд України припиняють свою діяльність та ліквіднуються у встановленому законом порядку. До припинення діяльності статус, структура, повноваження, порядок роботи, статус, права, обов'язки, гарантії суддів цих судів визначаються Законом України «Про судоустрій і статус суддів» (Відомості Верховної Ради України, 2010 р., № 41–42, № 43, № 44–45, ст. 529; 2015 р., № 18, № 19–20, ст. 132 з наступними змінами) (пункт 7);

Верховний Суд розпочинає роботу за умови призначення щонайменше шістдесяти п'яти суддів Верховного Суду за результатами конкурсу, проведеного відповідно до цього Закону (пункт 9);

не пізніше ніж через п'ять днів з дня призначення шістдесят п'ятого судді Верховного Суду, за принципом рівного представництва від кожного касаційного суду створюється організаційний комітет, який скликає Пленум Верховного Суду в тридцятиденний строк (пункт 11);

день початку роботи Верховного Суду у складі, передбаченому Законом № 1402-VIII, визначається рішенням його Пленуму, яке публікується на веб-порталі судової влади та в газеті «Голос України» (пункт 8).

Пленум Верховного Суду України погоджується, що під час проведення судової реформи можлива реорганізація найвищої судової інстанції й вищих спеціалізованих судів у зв'язку з поверненням до трирівневої судової системи. Однак така реорганізація повинна проводитися виключно на підставі визначених у нормах Конституції України гарантій та з дотриманням міжнародних стандартів у сфері правосуддя.

Прийнявши Закон № 1401-VIII згідно з повноваженнями, передбаченими пунктом 1 частини першої статті 85 Конституції України, Верховна Рада України здійснила функцію установчої влади.

Так, пунктом 16 Закону № 1401-VIII внесено низку змін до розділу XV «Перехідні положення» Конституції України в частині закріплення порядку дій уповноважених органів з імплементації основних положень Конституції України щодо правосуддя, зокрема щодо приведення актів законодавства у відповідність до вимог Основного Закону України. Зазначений пункт у своєму розлозі змісті не містить жодного положення щодо подальшої долі найвищого судового органу – Верховного Суду України (унаслідок зміни ним назви) та долі вищих спеціалізованих судів у зв'язку з реорганізацією останніх. Однак порядок організації діяльності інших органів, також реформованих Законом № 1401-VIII, знайшов своє закріплення, зокрема, у підпунктах 8–10 частини першої пункту 16-1 розділу XV «Перехідні положення» Конституції України.

Водночас Верховна Рада України, приймаючи Закон № 1402-VIII, тобто здійснюючи свої законодавчі функції (пункт 3 частини першої статті 85 Конституції України), у розділі XII «Прикінцеві та перехідні положення» цього Закону детально закріпила порядок ліквідації найвищого судового органу (у зв'язку із семантичними змінами в назві) у спосіб, не передбачений ні основними положеннями Конституції України (щодо правосуддя), ні Перехідними положеннями до неї.

Верховний Суд України як найвищий судовий орган, реалізуючи функцію забезпечення єдності системи судоустрою згідно з частиною четвертою статті 17 Закону № 1402-VIII та із частиною четвертою статті 17

Закону № 2453-VI, наголошує, що вказаними діями Верховна Рада України вийшла за межі своїх повноважень як єдиного державного органу законодавчої влади.

Так, згідно з принципом поділу влади судова влада є самостійною (частина перша статті 6 Конституції України). Порухення її самостійності суперечить загальній системі державного устрою України. Руйнування побудованого на такому устрої розподілу основоположних функцій держави між окремими гілками влади призведе до правової невизначеності. Крім того, порушення самостійності судової влади, юридична залежність її від законодавчої створює загрозу ефективності судового захисту прав і свобод людини та громадянина, гарантованого статтею 55 Конституції України.

Саме дотримання балансу між гілками влади, урівноваження їх системою стримувань і противаг є запорукою їх єдності, важливою передумовою стабільності. Відсутність у Конституції України положень щодо підстав і порядку припинення діяльності Верховного Суду України й вищих спеціалізованих судів України та закріплення цього порядку виключно на законодавчому рівні є фактором самообмеження єдиного законодавчого органу під час реалізації його повноважень щодо прийняття законів – недопустимості закріплення законодавчого положення про ліквідацію єдиного найвищого судового органу з конституційним статусом.

Отже, вищезазначений порядок ліквідації Верховного Суду України та вищих судів, передбачений в пунктах 4, 7, 8, 9, 11, 13, 14, 17 розділу XII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону № 1402-VIII, а не зокрема, у розділі XV «Перехідні положення» Конституції України, внесеному Законом № 1401-VIII, свідчить про порушення Верховною Радою України частини другої статті 19 Конституції України.

Крім того, відсутність конституційних підстав для ліквідації та виключно законодавче передбачення такого способу ліквідації найвищої судової установи створює небезпечний прецедент щодо подальших довільних дій органу законодавчої влади, а саме з власної ініціативи чи у зв'язку зі змінами політичного устрою ліквідувати та утворювати й будь-який інший державний орган з конституційним статусом, у тому числі новостворений Верховний Суд, адже не передбачається закріплення такого порядку в Основному Законі України. Такі дії в майбутньому можуть

слугувати засобом тиску на суддю, порушення гарантій незалежності судової влади в цілому та, як наслідок, – порушення права кожного на судовий захист, гарантованого статтею 55 Конституції України.

Таким чином, Пленум Верховного Суду України наголошує, що застосування будь-яких ліквідаційних процедур до найвищої судової інстанції у спосіб, не передбачений Основним Законом України, є порушенням низки норм Конституції України, зважаючи на нижченаведене.

Відповідно до Конституції України (зі змінами, внесеними згідно із Законом № 1401-VIII; частина друга статті 125) суд утворюється, реорганізовується й ліквідується законом, проект якого вносить до Верховної Ради України Президент України після консультацій з Вищою радою правосуддя. До впровадження нового адміністративно-територіального устрою України згідно зі змінами до Конституції України щодо децентралізації влади, але не довше ніж до 31 грудня 2017 року, утворення, реорганізацію та ліквідацію судів здійснює Президент України на підставі та в порядку, що визначені законом (підпункт 6 частини першої пункту 16-1 розділу XV «Перехідні положення» Конституції України).

Аналогічні положення містяться в частинах першій і другій статті 19 Закону № 1402-VIII, а частинами четвертою і п'ятою цієї статті визначено конкретні підстави утворення чи ліквідації суду, якими є: зміна визначеної цим Законом системи судоустрою, необхідність забезпечення доступності правосуддя, оптимізація видатків державного бюджету або зміна адміністративно-територіального устрою. Крім того, зазначено, що утворення суду відбувається шляхом створення нового суду або реорганізації (злиття, поділу) судів.

Таким чином, відповідно до Конституції України (зі змінами, внесеними згідно із Законом № 1401-VIII) установлюється трирівнева судова система України (1 – місцеві суди, 2 – апеляційні суди, 3 – Верховний Суд як суд касаційної інстанції й найвищий суд у системі судоустрою України) замість нинішньої чотирирівневої (1 – місцеві суди, 2 – апеляційні суди, 3 – вищі спеціалізовані суди як суди касаційної інстанції та Верховний Суд України як найвищий судовий орган у системі судів загальної юрисдикції). Аналогічні положення закріплено в частині третій статті 17 Закону № 1402-VIII.

Водночас у розділі XII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону № 1402-VIII передбачено ліквідацію Верховного Суду України виключно у зв'язку із семантичними змінами в його назві. При цьому Верховний Суд України, змінюючи свою назву на Верховний Суд, не змінює свого конституційного статусу; йому за Законом № 1402-VIII при збереженні нинішніх функцій лише повернуто повноваження суду касаційної інстанції, які він мав до 2010 року, та надано деякі інші повноваження. Крім того, збільшено до 200 кількість суддів у його складі, яку раніше (у 2010 році) було зменшено з майже 100 до 48. Положеннями Закону № 1402-VIII касаційні функції покладено на підрозділи Верховного Суду, названі в цьому Законі «касаційними судами» певної спеціалізації, замість судових палат з розгляду справ певної спеціалізації.

Тобто, незважаючи на зміну назви, Верховний Суд по суті залишається тим самим конституційним найвищим судовим органом, яким є Верховний Суд України.

Наведене ще раз підкреслює невідповідність окремих положень розділу XII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону № 1402-VIII частині другій статті 19 Конституції України, адже законодавчий орган, ліквідовуючи найвищу судову установу, вийшов за межі своїх повноважень.

Базовою нормою припинення діяльності юридичних осіб, незалежно від порядку створення їх, є стаття 104 Цивільного кодексу України, частиною першою якої визначено, що юридична особа припиняється в результаті реорганізації (злиття, приєднання, поділу, перетворення) або ліквідації. У разі реорганізації юридичних осіб майно, права та обов'язки переходять до правонаступників. Під час ліквідації юридичної особи відбувається повне припинення її діяльності без правонаступництва.

Верховний Суд України є юридичною особою публічного права з організаційно-правовою формою «орган державної влади» та одночасно єдиним найвищим судовим органом України.

Формальна процедура здійснення реорганізації юридичної особи публічного права, зокрема органу державної влади, полягає у виданні нормативно-правового акта про її ліквідацію та одночасно акта про створення на її базі нової юридичної особи з аналогічними функціями (частина третя статті 125 Конституції України (введеної в дію Законом

№ 1401-VIII; пункт 5 Прикінцевих та перехідних положень Закону № 1402-VIII). Хоча Законом № 1402-VIII прямо не передбачено правонаступництво Верховного Суду, у змісті цього Закону закріплено положення про те, що цей Суд створюється на матеріально-технічній базі Верховного Суду України, Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ, Вищого господарського суду України, Вищого адміністративного суду України (пункт 5 Прикінцевих та перехідних положень Закону № 1402-VIII). Також частиною третьою статті 125 Конституції України та частиною другою статті 14 Закону № 1402-VIII визначено, що Верховний Суд є найвищим судовим органом.

Ліквідація Верховного Суду України та вищих спеціалізованих судів як таких (тобто саме судових органів, а не за формальною процедурою їх ліквідації як юридичних осіб публічного права) може бути лише в разі припинення ними публічних функцій. Ураховуючи незмінний конституційно-правовий статус і відповідно до завдань, визначених статтею 2 Закону № 1402-VIII, Верховний Суд України як орган державної влади, публічний орган не змінює своїх функцій найвищого судового органу й продовжує до припинення своєї діяльності здійснювати правосуддя, аналогічно як і вищі спеціалізовані суди (пункт 6 розділу XII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону № 1402-VIII). Далі здійснювати правосуддя як найвищий судовий орган буде вже Верховний Суд.

Отже, згідно із запропонованою моделлю реформування системи судоустрою України, Законом № 1402-VIII, по суті, запроваджено реорганізацію вищих спеціалізованих судів і Верховного Суду України шляхом злиття їх в один суд з новою назвою – Верховний Суд: із чотирьох окремих юридичних осіб (водночас і судових органів) утворюється одна (один орган).

Таким чином, можна говорити лише про «утворення Верховного Суду» шляхом «реорганізації (злиття) судів» – Верховного Суду України та вищих спеціалізованих судів (пункт 5 статті 19 Закону № 1402-VIII). Проте в пункті 7 розділу XII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону № 1402-VIII вказану вище процедуру законодавець визначив як ліквідація Верховного Суду України, незважаючи на виключно семантичні зміни в назві найвищого судового органу та його незмінний конституційно-

правовий статус, чим порушив, зокрема, і частину другу статті 19 Конституції України.

Порядок установаження трирівневої структури судової системи та припинення діяльності (ліквідація) вищих судів і Верховного Суду України при їх фактичній реорганізації (злиття в один найвищий судовий орган) порушують конституційний постулат щодо поділу влади в Україні (стаття 6 Конституції України). Практична реалізація цих положень призведе до посилення впливу законодавчої влади на судову, адже законодавчий орган фактично приймає рішення про звільнення суддів, ліквідацію суду без обґрунтування конституційних підстав та дотримання конституційного порядку припинення повноважень суддів.

Так, Закон №1401-VIII і Закон № 1402-VIII не містять жодного посилання на конкретну підставу, передбачену законом, для припинення діяльності та ліквідації Верховного Суду України й вищих спеціалізованих судів.

При цьому запропонована модель їх ліквідації (з моменту початку роботи Верховного Суду після призначення до нього за конкурсом 65 суддів, створення ними організаційного комітету та скликання Пленуму, який прийме відповідне рішення) не відповідає визначеному законом порядку ліквідації (а саме: проведення консультацій Президента України з Вищою радою правосуддя, повноваження якої має здійснювати Вища рада юстиції, та внесення у Верховну Раду України відповідного законопроекту про ліквідацію Верховного Суду України) і фактично запроваджує передачу (делегування) функції ліквідації одного суду суддям іншого суду, що є прямим порушенням статті 8, частин першої і другої статті 55, частин першої, п'ятої та шостої статті 126 Конституції України. Водночас Президент України відповідно до підпункту 6 пункту 16-1 розділу XV «Перехідні положення» Конституції України в редакції Закону № 1401-VIII тимчасово наділений повноваженнями ліквідовувати суди, проте в нього відсутнє повноваження ліквідовувати найвищий судовий орган із закріпленим на рівні Основного Закону України конституційно-правовим статусом.

Запропонована модель фактично створює ситуацію, коли в державі одночасно існуватимуть два найвищих судових органи: Верховний Суд

України, діяльність якого продовжується, і Верховний Суд, який не розпочав здійснювати своїх повноважень, але до якого призначаються судді за конкурсом на вакантні посади.

Конкурс оголошується й проводиться на посади суддів Верховного Суду у відповідних касаційних судах, і судді Верховного Суду призначаються також на посади у відповідних касаційних судах. Однак суддів згідно з Конституцією України (статті 127, 128) та Законом № 1402-VIII призначають лише на вакантну посаду судді до конкретного суду як юридичної особи й не можуть призначати на посаду судді в окремий підрозділ суду з касаційного розгляду певної категорії справ.

При цьому з указаних чотирьох підрозділів Верховного Суду відповідно до Закону № 1402-VIII обирають суддів до п'ятого, не касаційного, підрозділу, а саме до Великої Палати Верховного Суду, що, по суті, виходить за межі конкурсу чи призначення на посаду судді у відповідному касаційному суді. Так, згідно з положеннями пункту 4 розділу XII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону № 1402-VIII протягом шести місяців з дня набрання чинності цим Законом: утворюється Верховний Суд у порядку та у складі, що визначені цим Законом, та призначаються судді Верховного Суду за результатами конкурсу, проведеного відповідно до цього Закону. Верховний Суд України ж діє до початку роботи Верховного Суду. Отже, суддів обиратимуть до Верховного Суду, який ще не створений і не є юридичною особою, а лише де-юре існуватиме на підставі положень Закону № 1402-VIII. Тобто невизначений період часу будуть одночасно існувати й здійснювати свої повноваження Верховний Суд України та Верховний Суд, у який на підставі конкурсу набиратимуть суддів.

Так, відповідно до змісту пункту 6 розділу XII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону № 1402-VIII Верховний Суд України, Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ, Вищий господарський суд України, Вищий адміністративний суд України діють у межах їх повноважень, визначених процесуальним законом, до початку роботи Верховного Суду у складі, визначеному цим Законом, та до набрання чинності відповідним процесуальним законодавством, що регулює

порядок розгляду справ Верховним Судом у складі, визначеному Законом № 1402-VIII.

Тобто з огляду на зміст зазначеного пункту перша подія (як умова дії в межах повноважень Верховного Суду України та судів касаційної інстанції) – початок роботи Верховного Суду – визначається Пленумом цього Суду, тоді як друга подія – набрання чинності відповідним процесуальним законодавством – визначається тільки відповідним законом, що за відсутності відповідних законодавчих застережень не гарантує одночасного настання цих подій, чим створюється ситуація, коли в країні фактично зможуть існувати два найвищі судові органи в системі судів України. Отже, положення пунктів 6 і 7 розділу XII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону № 1402-VIII не містять однозначної регламентації питання, коли ж саме припиняється діяльність Верховного Суду України та судів касаційної інстанції.

Більше того, зважаючи на процесуальну специфіку перегляду Верховним Судом України судових рішень та загальнообов'язковий характер цих рішень, що відображено в чинному процесуальному законодавстві України, на практиці може виникнути ситуація, за якої судові рішення Верховного Суду України, що є обов'язковим для врахування всіма суб'єктами, які застосовують у своїй діяльності відповідну норму права, та для всіх судів України, ухвалюватиметься Верховним Судом України саме в час існування іншого органу – Верховного Суду, що є неприпустимим.

Крім того, передбачена пунктом 11 Прикінцевих та перехідних положень Закону № 1402-VIII норма, згідно з якою Верховний Суд розпочинає роботу за умови призначення щонайменше шістдесяти п'яти суддів Верховного Суду за результатами конкурсу, проведеного відповідно до цього Закону, вочевидь, призведе до блокування роботи касаційної інстанції та накопичення значної кількості нерозглянутих справ.

Указаним положенням та частиною першою статті 37 Закону № 1402-VIII створюється правова невизначеність у частині законодавчого закріплення точної кількості суддів, які входять до складу Верховного Суду. Тому навіть із початком роботи реорганізованого Верховного Суду, який налічуватиме 65 суддів (а в подальшому, можливо, 150, 160 чи 200 суддів), необхідно буде здійснювати розгляд справ у тому

обсязі, який наразі розглядається трьома вищими спеціалізованими судами та Верховним Судом України.

Крім того, Пленум Верховного Суду України констатує, що законодавець закріпив аналогічну процедуру ліквідації й утворення всіх судів апеляційної та першої інстанцій. Так, пунктом 3 розділу XII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону № 1402-VIII закріплено положення про продовження здійснення своїх повноважень судами (районними, міжрайонними, районними в містах, міськими, міськрайонними, апеляційними) до утворення та початку діяльності місцевого окружного суду, юрисдикція якого розповсюджується на відповідну територію, та апеляційних судів у відповідних апеляційних округах. При цьому абзацом другим вказаного пункту закріплюється часовий термін, протягом якого апеляційні суди у відповідних апеляційних округах мають бути утворені та розпочати здійснювати правосуддя – не пізніше трьох років з дня набрання чинності цим Законом.

Отже, окремими положеннями Прикінцевих та перехідних положень Закону № 1402-VIII закріплюється не лише ліквідація Верховного Суду України та вищих судів, а й усіх судів усіх інстанцій і спеціалізацій системи судоустрою, адже положення *«...продовжують здійснювати свої повноваження до утворення та початку...»*, хоч і не детально, однак передбачає аналогічний порядок ліквідації цих судів, утворення на їхній матеріально-технічній базі нових судів без законодавчого закріплення обов'язкового правонаступництва та можливості переведення суддів згідно зі статтею 82 Закону № 1402-VIII, чим порушуються гарантії незалежності працюючих суддів першої й апеляційної інстанцій.

Пленум Верховного Суду України наголошує, що судова влада в Україні є самостійною й реалізується через діяльність суддів судів різних рівнів і спеціалізацій. Ліквідація Верховного Суду України, вищих судів як судових органів призведе до значного накопичення справ і зупинення їх касаційного розгляду. Однак це є побічним ефектом поспішності здійснення реформи, у результаті чого спеціальний закон був прийнятий і набрав чинності без паралельного прийняття змін до процесуального законодавства, що саме собою є неприпустимим.

Таке становище в державі ставить усіх учасників суспільних відносин у стан правової невизначеності щодо форм та порядку реалізації їхнього права на захист, зокрема в частині визначення кола питань, на які буде поширюватися юрисдикція судів, а саме Верховного Суду. При цьому відповідно до частини другої статті 3 Конституції України саме на державу покладається обов'язок щодо утвердження та забезпечення прав і свобод людини, виконання якого з огляду на пункти 4–14 розділу XII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону № 1402-VIII, на думку Пленуму Верховного Суду України, є неможливим.

Такі законодавчі новели призведуть до блокування роботи судової інстанції третього рівня та до порушення доступності правосуддя для громадян, які на тривалий термін фактично втратять право на перегляд судових рішень у касаційному порядку протягом розумного строку. Ліквідація апеляційних судів та судів першої інстанції спричинить також зупинення на невизначений час як права громадян на апеляційне оскарження, так і доступу їх до правосуддя в цілому, чим порушується ключовий засіб забезпечення реалізації права на судовий захист, передбачений статтею 55 Конституції України, як одна з найважливіших гарантій здійснення конституційних й інших прав і свобод людини та громадянина.

Передбачене статтею 55 Основного Закону України право громадян на судовий захист є непорушним і повинне гарантуватися державою. Фактичне звуження такого права законодавцем на невизначений термін може призвести до численних звернень громадян як до судів України, так і до міжнародних судових установ. Така ситуація, безумовно, негативно вплине на додержання Україною міжнародних зобов'язань за Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод (Рим, 1950), зокрема, у частині гарантування прав людини, передбачених статтями 6 і 13 цієї Конвенції.

Таким чином, одночасне існування двох найвищих судових інстанцій в Україні, подальша перманентна ліквідація всіх судів усіх інстанцій та спеціалізацій упродовж трьох років є наслідком практичної реалізації пунктів 4, 7, 8, 9, 11, 13, 14 розділу XII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону № 1402-VIII, що свідчить про невідповідність їх частинам першій і другій статті 8, частині третій статті 125 Конституції України.

Також Пленум Верховного Суду України окремо зауважує, що із часу створення Української Народної Республіки в 1917 році почала свою діяльність і найвища судова інстанція України. Так, Правительствующий Сенат був вищою судовою інстанцією, у якій діяли касаційні департаменти з кримінальних та цивільних справ. Крім того, у Конституції Української Народної Республіки від 29 квітня 1918 року було закріплено правовий статус Генерального Суду. 22 серпня 1992 року Президент Української Народної Республіки в екзилі М. Плав'юк передав грамоту Державного центру республіки Президентові України Л. Кравчуку на підтвердження правонаступності незалежної Української держави, проголошеної 24 серпня 1991 року, від Української Народної Республіки. За майже столітню історію найвищий суд неодноразово змінював свою назву, структуру й підстави реорганізації (разом із політичними змінами в країні, зокрема під час змін державного устрою). Проте на сьогодні Верховний Суд України залишається правонаступником створеної майже 100 років тому найвищої судової інстанції. У грудні 2017 року Верховному Суду України виповнюється 100 років, про що повідомлено всі міжнародні установи, з якими він співпрацює. Український інститут національної пам'яті включив зазначену дату до Переліку найважливіших пам'ятних дат і визначних діячів Української революції 1917–1921 років. Відповідний пункт викладено в такій редакції: «15 грудня 2017 року – 100-річчя створення Генерального Суду УНР (правонаступник – Верховний Суд України)».

У зв'язку зі зміною політичного устрою найвищий суд країни часто змінював і назву, і структуру, але це ніколи не призводило до ліквідації найвищої судової інстанції України як такої. Історичний аспект існування та діяльності найвищого судового органу свідчить про те, що й після конституційної реформи в частині правосуддя може йтися виключно про реорганізацію Верховного Суду України та вищих спеціалізованих судів у єдину найвищу судову установу, а не про їх ліквідацію.

Отже, згідно з Конституцією України Верховний Суд України лише зазнає семантичних змін у назві, але не змінює свого конституційно-правового статусу та фактично реорганізовується шляхом «влиття» в нього вищих спеціалізованих судів з утворенням одного реорганізованого найвищого судового органу. А тому пункти 4, 7, 8, 9, 11 розділу XII

«Прикінцеві та перехідні положення» Закону № 1402-VIII, якими визначено його ліквідацію, є неконституційними.

Фактично орган законодавчої влади, прийнявши рішення про ліквідацію судів та не прийнявши одночасно змін до процесуального законодавства, не регламентує подальшу долю суддів цих судів і всіх працівників апаратів судів. Унаслідок ліквідації чотирьох судів створюються підстави для звільнення суддів і всього висококваліфікованого потенціалу судів – помічників суддів, головних консультантів тощо, багато з яких мають неоціненний практичний досвід роботи в судах усіх рівнів та різних спеціалізацій. Утрати від таких дій законодавця понесе виключно судова система, оскільки проходити повторні процедури добору та спеціальні перевірки зазначені самодостатні особи в більшості своїй не будуть, а оберуть іншу сферу юридичної діяльності.

Окремо Пленум Верховного Суду України зауважує, що відповідно до загальновизнаних міжнародно-правових стандартів незалежність та незмінюваність суддів є однією з основних гарантій незалежності суддів і цим стандартам не відповідають норми розділу XII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону № 1402-VIII.

Так, у Європейській хартії про закон «Про статус суддів» від 10 липня 1998 року зазначено, що Закон надає кожному судді, який вважає, що його/її права, передбачені Законом, або його власна незалежність чи незалежність судового процесу знаходиться під загрозою або ігнорується будь-яким чином, можливість звернутися з цього приводу до незалежного органу з пропозицією вжити дієвих заходів для виправлення ситуації або запропонувати, яким чином її можливо виправити (пункт 1.4).

У пункті 57 Висновку № 1 (2001) Консультативна рада європейських суддів (далі – КРЕС) для Комітету Міністрів Ради Європи про стандарти незалежності судових органів та незмінюваність суддів визначила, що «основною гарантією незалежності суддів є те, що строк повноважень гарантується до встановленого пенсійного віку або до спливу фіксованого строку перебування на посаді (Основні принципи незалежності судових органів ООН, п. 12; Рекомендація № (94) 12, Принцип I (2)(a)(ii) і (3), а також Принцип VI (1) і (2))».

У пункті 60 згаданого Висновку зазначено, що КРЄС вважає: (а) що незмінюваність суддів повинна бути конкретною складовою їхньої незалежності, що повинно закріплюватися на найвищому внутрішньому правовому рівні; (б) що втручання незалежного органу на основі процедур, які гарантують у повному обсязі право на захист, має особливе значення в питаннях дисциплінарного характеру; (с) що було б корисно підготувати стандарти, які визначають не тільки поведінку, що може призвести до відсторонення судді від посади, але також і типи поведінки, які можуть спричинити дисциплінарні заходи або зміну статусу, наприклад, переведення в інший суд або в інший регіон.

У пункті 49 Додатку до Рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи CM/Rec (2010)12 «Незалежність, ефективність та обов'язки» також зазначено, що «забезпечення терміну перебування на посаді та незмінюваності – ключові елементи принципу незалежності суддів; відповідно, судді повинні мати гарантований термін перебування на посаді до часу обов'язкового виходу у відставку, якщо такий існує».

Аналогічні положення викладено в пункті 17 Декларації щодо принципів незалежності судової влади (Хорватія, 14 жовтня 2015 року).

У пункті 18 Основних принципів незалежності судових органів, схвалених резолюціями 40/32 та 40/146 Генеральної Асамблеї ООН від 29 листопада та 13 грудня 1985 року, встановлюється, що судді можуть бути тимчасово усунуті від посади або звільнені тільки з причин їх нездатності виконувати свої обов'язки чи поведінки, невідповідної до посади, яку вони займають.

У пункті 37 Висновку від 26 жовтня 2015 року СО-АО(2015)027 щодо проекту змін до Конституції України в частині правосуддя Венеціанська комісія зауважила: *«Звільнення всіх суддів, крім виключних випадків, таких як конституційний дисконтинуїтет, не відповідає європейським стандартам та принципу верховенства права. Крім того, Венеціанська комісія вважає, що замінити всіх суддів ... неможливо без шкоди для безперервності відправлення правосуддя».*

Також у своєму Висновку від 16–17 березня 2012 року СОГ-АО(2012)001 у частині наслідків повернення Верховному Суду Угорщини його історичної назви «Курія» шляхом унесення змін до

Конституції Угорщини, що призвело до дострокового звільнення з посади Голови цього Суду, Венеціанська комісія наголосила, що під час прийняття нової конституції її **перехідні положення не повинні використовуватися як спосіб припинення повноважень осіб, обраних чи призначених за раніше чинною конституцією (пункт 111).**

З огляду на викладене пунктами 4, 7, 8, 9, 11, 13, 14 розділу XII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону № 1402-VIII створюється додаткова підстава для звільнення суддів шляхом ліквідації судів касаційної інстанції та Верховного Суду України, чим порушуються гарантії незалежності суддів, права громадян на судовий захист та їх правову впевненість, що суперечить положенням частин першої та другої статті 8, частин першої та другої статті 55 і частин першої, п'ятої та шостої статті 126 Конституції України та міжнародним стандартам у сфері судочинства.

1.3. Окремо Пленум Верховного Суду України наголошує, що пункти 13, 14 та 17 розділу XII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону № 1402-VIII не відповідають частинам першій, п'ятій і шостій статті 126 Конституції України, виходячи з нижченаведеного.

Так, у пункті 14 Прикінцевих та перехідних положень Закону № 1402-VIII *суддям Верховного Суду України, Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ, Вищого господарського суду України, Вищого адміністративного суду України надається право брати участь у конкурсі на посади суддів Верховного Суду у відповідних касаційних судах у порядку, визначеному цим Законом.*

Згідно з пунктом 13 розділу XII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону № 1402-VIII *проведення конкурсу на посади суддів Верховного Суду у відповідних касаційних судах має бути розпочато не пізніше двох місяців з дня набрання чинності цим Законом.*

Пунктом 17 Прикінцевих та перехідних положень Закону № 1402-VIII визначено, що *повноваження суддів, призначених на посаду строком на п'ять років до набрання чинності цим Законом, припиняються із закінченням строку, на який їх було призначено. Судді, повноваження яких*

припинилися у зв'язку із закінченням такого строку, можуть бути призначені на посаду судді за результатами конкурсу, що проводиться в порядку, установленому цим Законом.

Пленум Верховного Суду України вважає неприйнятним проведення такого конкурсу для працюючих суддів, які під час проведення судової реформи не змінюють рівень суду.

Так, судді Верховного Суду України були обрані на посади безстроково, пройшовши всі передбачені законодавством, що регламентує порядок діяльності судів і суддів, процедури, і можуть бути усунені з посад лише у випадках, передбачених цим законодавством, включаючи непідтвердження відповідності займаній посаді.

Указані судді для зайняття посад суддів Верховного Суду не змінюють рівень суду. Верховний Суд України до 2010 року був касаційною інстанцією та найвищим судовим органом одночасно, після 2010 року й прийняття нового Закону України «Про судоустрій і статус суддів» переглядав справи з підстав неоднакового застосування норм матеріального права, а пізніше й процесуального. Законом № 1402-VIII утворюється реорганізована касаційна інстанція на базі всіх існуючих в Україні вищих судів та Верховного Суду України. Усі судді Верховного Суду України вже були судьями касаційної інстанції й одночасно судьями найвищого судового органу.

Конституцією України в редакції Закону № 1401-VIII передбачено:

у разі ліквідації чи реорганізації суду, у якому суддя обіймає посаду, він може бути переведений на посаду судді до іншого суду й лише незгода на таке переведення є підставою для звільнення судді (пункт 5 частини шостої статті 126);

призначення на посаду судді здійснюється за конкурсом, крім випадків, визначених законом (частина друга статті 128);

судді, обрані безстроково, продовжують здійснювати свої повноваження до звільнення або до припинення їх повноважень з підстав, визначених Конституцією України (підпункт 3 пункту 16-1 розділу XV «Перехідні положення»);

у випадках реорганізації судів судді таких судів мають право подати заяву про відставку або заяву про участь у конкурсі на іншу посаду судді в порядку, визначеному законом, або про переведення на посаду судді в

іншому суді, й особливості такого переведення визначаються законом (підпункт 5 пункту 16-1 розділу XV «Перехідні положення»).

Упродовж двох років переведення судді з одного суду до іншого здійснює Президент України на підставі відповідного подання Вищої ради правосуддя (підпункт 7 пункту 16-1 розділу XV «Перехідні положення» Конституції України у редакції Закону № 1401-VIII).

Пленум Верховного Суду України зауважує, що вичерпний перелік підстав звільнення судді з посади визначено чинною редакцією частини шостої статті 126 Конституції України. Такої підстави звільнення судді, як звільнення у зв'язку з ліквідацією суду, – не передбачено.

Однією з підстав для звільнення судді згідно з пунктом 5 частини шостої статті 126 Конституції України (відповідно до змін, унесених Законом № 1401-VIII) є незгода на переведення до іншого суду в разі ліквідації чи реорганізації суду, у якому суддя обіймає посаду. Ця норма також не передбачає «автоматичного» звільнення судді у зв'язку з ліквідацією суду. Очевидно, поняття «незгода на переведення до іншого суду» включає в себе, як мінімум, такі складові:

- отримання суддею пропозиції на переведення до іншого суду;
- висловлена в певний спосіб відмова від такої пропозиції.

Отже, судді, які працюють у Верховному Суді України й обіймають штатні посади, не можуть бути звільнені у зв'язку із самим фактом ліквідації відповідного суду, оскільки це суперечить пункту 5 частини шостої статті 126 Основного Закону України.

Натомість Закон № 1402-VIII передбачає, що принцип незмінюваності судді гарантує перебування на посаді до досягнення ним 65 років, крім випадків звільнення або припинення повноважень судді відповідно до Конституції України та цього Закону, яким установлено, що:

суддю не може бути переведено до іншого суду без його згоди, крім переведення в разі реорганізації, ліквідації або припинення роботи суду чи в порядку дисциплінарного стягнення (стаття 53);

оголошення й проведення конкурсу Вищою кваліфікаційною комісією суддів України здійснюється лише на заміщення в суді вакантних посад судді (статті 70, 79 й 81);

переведення судді на посаду судді до іншого суду здійснюється на підставі та в межах рекомендації Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, внесеної за результатами конкурсу на заміщення вакантної посади судді, проведеного в порядку, визначеному статтею 79 Закону № 1402-VIII, але переведення судді на посаду судді до іншого суду того самого рівня може здійснюватися без конкурсу у випадках реорганізації, ліквідації або припинення роботи суду, в якому такий суддя обіймає посаду (частина третя статті 82).

Отже, згадані норми передбачають, що в разі реорганізації (навіть ліквідації) Верховного Суду України та вищих спеціалізованих судів і утворення Верховного Суду працюючі судді Верховного Суду України мають бути переведені на посади суддів Верховного Суду як суду того самого рівня без конкурсу й навіть без їх згоди на це. Лише в разі відмови від такого переведення (що може розцінюватися як незгода на переведення) їх може бути звільнено з посади судді на підставі пункту 5 частини шостої статті 126 Конституції України.

Однак сама по собі відмова працюючого судді Верховного Суду України від участі в конкурсі на зайняття посади судді у Верховному Суді не є підставою для звільнення судді з посади, оскільки це не передбачено нормами статті 126 Конституції України та не є дисциплінарним проступком.

Водночас призначення суддів вищих спеціалізованих судів до Верховного Суду як до суду вищого рівня, який є не лише судом касаційної інстанції, а й найвищим судовим органом України (частина третя статті 125 Конституції України (зі змінами, унесеними згідно із Законом № 1401-VIII)) і, відповідно, має більші повноваження, ніж вищі суди, які до внесення змін до Конституції України Законом № 1401-VIII були вищими спеціалізованими судами (частина третя статті 125 Конституції України), можливе за результатами конкурсу на вакантні посади в цьому Суді, що залишаються після переведення до нього суддів Верховного Суду України.

Судді Верховного Суду України в разі їх переведення з Верховного Суду України до Верховного Суду (як реорганізованого суду шляхом злиття із залишенням свого конституційно-правового статусу як найвищого судового органу) не змінять ні правовий статус, ні обов'язки, ні рівень суду, а отже, вони мають бути переведені відповідно до положень частини третьої

статті 82 Закону № 1402-VIII з Верховного Суду України й надалі обіймати аналогічні посади в штаті Верховного Суду. Лише після цього переведення може бути оголошено конкурс на вакантні посади у Верховному Суді.

Натомість пункт 14 Прикінцевих та перехідних положень Закону № 1402-VIII (як такий, що виконує функції звичайних похідних і допоміжних актів правотворчості та відповідає за механізм імплементації й процедури застосування основної норми – частини третьої статті 82 Закону № 1402-VIII) прямо передбачає право судді, зокрема Верховного Суду України, брати участь лише в конкурсі на посади суддів Верховного Суду у відповідних касаційних судах у порядку, визначеному цим Законом.

Аналогічне правило закріплено і щодо суддів, призначених строком на п'ять років. Так, призначення суддів, п'ятирічний строк повноважень яких спливає, на посади суддів безстроково згідно з пунктом 17 Прикінцевих та перехідних положень Закону № 1402-VIII можливе виключно за результатами конкурсу, який вони вже пройшли під час призначення на посаду судді вперше.

Водночас процедура та стадії добору, які застосовувалися з 2011 року, майже не відрізняються від тих, що запроваджуються Законом №1402-VIII. Такі добори (конкурс) проведено за сприяння та під ретельним контролем міжнародних донорів, зокрема проекту USAID «Справедливе правосуддя» за підтримки проекту USAID «Україна: справедливе правосуддя», і відповідно до міжнародних стандартів.

Разом з тим у разі непроходження конкурсу, передбаченого вищевказаним пунктом 17 Прикінцевих та перехідних положень Закону № 1402-VIII, суддю, строк повноважень якого закінчився, буде звільнено з посади. Це не відповідає Конституції України, оскільки частина шоста статті 126 Основного Закону України не містить такої підстави, як спливає строку, на який його було призначено.

Пленум Верховного Суду України наголошує, що такі судді мають проходити лише кваліфікаційне оцінювання, а не конкурс, адже вказані особи залишаються на своїй посаді, яка не є вакантною, не змінюють ні правовий статус, ні обов'язки, ні рівень суду. Лише такий порядок узгоджується з положеннями частини першої статті 83, абзацу першого

пункту 3 та абзацу першого пункту 20 розділу XII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону № 1402-VIII.

Такий порядок не суперечить і положенням Конституції України, яка передбачає, що судді, призначені на посаду строком на п'ять років, після закінчення цього строку можуть бути призначені на посаду судді в порядку, визначеному законом (підпункт 2 пункту 16-1 розділу XV «Перехідні положення» Конституції України в редакції Закону № 1401-VIII).

Крім того, викладене відповідатиме основним засадам здійснення судочинства, передбаченим як Основним Законом України, так і міжнародними стандартами. Відповідно до Конституції України в редакції Закону № 1401-VIII порядок призначення суддів в Україні змінено, випробувальний термін – перше призначення судді на строк п'ять років – скасовано, судді призначаються лише безстроково. Рішення про призначення такої великої частини суддівського корпусу за результатами нового конкурсу, а не через процедуру підтвердження відповідності займаній посаді може ускладнити або взагалі зупинити здійснення правосуддя в багатьох місцевих судах України.

Зазначене у пунктах 13, 14 та 17 розділу XII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону № 1402-VIII суперечить міжнародним стандартам у сфері судочинства.

У Висновку КРЕС № 10 (2007) до уваги Комітету Міністрів Ради Європи щодо судової ради на службі суспільства визначено: усі проекти законів, які стосуються статусу суддів, здійснення правосуддя, процесуальних законів, та будь-які законопроекти, які можуть мати вплив на судівництво, наприклад незалежність судової влади, або обмежити гарантії доступу громадян (включаючи самих суддів) до правосуддя, повинні розглядатися парламентом лише після отримання висновку судової ради. Ця консультативна функція повинна бути визнана всіма державами та підтверджена Радою Європи як рекомендація (пункт 87).

Згідно із заходами 1.2 Плану дії Ради Європи щодо посилення незалежності та неупередженості судової влади CM(2016)36 final державам-членам потрібно вжити заходів, якщо це необхідно, для забезпечення процедур обрання, призначення й підвищення суддів на посадах відповідно до принципів прозорості, об'єктивних критеріїв здійснення судових

повноважень, з основним наголосом на здібностях і досвіді, а також відсутності надмірного політичного втручання.

Згідно з пунктами 51–52 Рекомендацій Комітету Міністрів Ради Європи CM/Rec (2010)12, якщо суддю приймають на посаду на випробувальний або фіксований термін, рішення про підтвердження призначення чи подовження такого терміну має прийматися тільки відповідно до пункту 44 Рекомендацій, щоб забезпечити цілковите дотримання принципу незалежності судової системи. У пункті ж 44 зазначено, що рішення, які стосуються добору та підвищення суддів по службі, мають ґрунтуватися на об'єктивних критеріях, які попередньо визначені законом чи компетентними органами влади. Прийняття таких рішень має базуватися на заслугах з урахуванням кваліфікації, умінь та потенціалу, необхідних для вирішення справ при застосуванні закону. При цьому повинна зберігатися повага до людської гідності. Забезпечення терміну перебування на посаді та незмінюваності суддів є ключовими елементами принципу незалежності суддів. Звільнення судді з посади може відбуватися тільки за результатами дисциплінарного чи кримінального провадження після проведення належної процедури та на основі підтверджених даних. Якщо здійснюється реформування в організації судової системи, суддя повинен отримати гарантоване право на переведення (за його згодою) на іншу суддівську посаду.

У доповіді Венеціанської комісії «Європейські стандарти у сфері судочинства – систематичний огляд» від 3 жовтня 2008 року зазначалося, що випробувальний термін може підірвати незалежність суддів, оскільки вони відчуватимуть, що на них тиснуть стосовно прийняття рішень у справах конкретним часом. Якщо випробувальний строк вважається необхідним, «судді може бути відмовлено в затвердженні на посаді тільки за об'єктивними критеріями та із застосуванням тих же процесуальних запобіжних заходів, що застосовуються при звільненні судді з посади».

У Висновку № 18 (2015) КРЄС стосовно позиції судової влади та її відносин з іншими гілками влади в умовах сучасної демократії наголошувалося, що для виконання суддівських функцій, закріплених конституцією, кожен суддя повинен бути призначеним на посаду й таким чином стати представником судової влади. Кожен одноосібний суддя,

призначений відповідно до конституції та інших правових норм, отримує таким чином свої конституційні повноваження й легітимність. Це призначення, здійснене згідно з конституцією та іншими правовими нормами, безумовно, надає одноосібним суддям компетенції та відповідні повноваження застосовувати закон у тому вигляді, у якому його прийняла законодавча влада чи в якому його сформулювали інші судді. Легітимність, якою одноосібний суддя наділяється з моменту свого призначення на посаду відповідно до конституції та інших правових норм конкретної держави, є його «конституційною або формальною легітимністю» (пункт 14).

Згідно з пунктом 40 Висновку Венеціанської комісії CDL-AD (2010)003 від 16 березня 2010 року призначення судді на посаду безстроково після завершення 5-річного строку слід викласти як основну норму, відхилення від якої буде можливим лише за умов, які дозволяють звільнення судді, призначеного безстроково.

Викладене свідчить, що пунктами 14 і 17 Прикінцевих та перехідних положень Закону № 1402-VIII створено нову самостійну норму щодо поведінки працюючих суддів Верховного Суду України та суддів, у яких сплинув п'ятирічний строк призначення, та стосовно участі їх у конкурсі, у зв'язку із чим створюється правова невизначеність між основними положеннями Прикінцевих та перехідних положень Закону № 1402-VIII, що суперечить частині першій статті 8, частинам першій, п'ятій і шостій статті 126 Основного Закону України.

Також пунктом 17 Прикінцевих та перехідних положень Закону № 1402-VIII, згідно з яким визначено обов'язковий конкурс для суддів, що були призначені вперше на п'ятирічний строк, порушено міжнародні стандарти судочинства, оскільки скасовано набутий відповідно до таких стандартів та Конституції України статус судді з підстав, не передбачених Основним Законом України, що також ставить у нерівне становище суддів України, які мають однаковий правовий статус.

1.4. Абзацом другим пункту 20 розділу XII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону № 1402-VIII передбачено: *«Виявлення за результатами такого оцінювання невідповідності судді займаній посаді за критеріями компетентності, професійної етики або доброчесності чи відмова судді від*

такого оцінювання є підставою для звільнення судді з посади за рішенням Вищої ради правосуддя на підставі подання відповідної колегії Вищої кваліфікаційної комісії суддів України».

Пленум Верховного Суду України зауважує, що положення абзацу другого пункту 20 розділу XII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону № 1402-VIII фактично означають додаткову підставу для звільнення суддів, не передбачену Основним Законом України.

На переконання Пленуму Верховного Суду України, звільнення судді з посади не повинно бути наслідком власне негативних результатів будь-якого конкурсу чи/або оцінювання, факту ліквідації чи реорганізації суду, а має відбуватися лише за результатами дисциплінарного чи кримінального провадження після проведення належної процедури та на основі підтверджених даних.

Зокрема, Пленум Верховного Суду України вважає, що в разі непроходження суддею оцінювання, передбаченого абзацом другим пункту 20 розділу XII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону № 1402-VIII, матеріали у справі повинні бути розглянуті Вищою радою правосуддя в порядку дисциплінарного провадження; і лише за результатами цього розгляду має бути винесено рішення про наявність чи відсутність підстав для звільнення судді. Так, за виключних обставин суддю може бути звільнено з посади, проте з підстав та з дотриманням процедури, передбачених розділом VI Закону № 1402-VIII, а також з дотриманням конституційних гарантій, наданих суддям будь-якого рівня, обраним (призначеним) безстроково.

Отже, абзацом другим пункту 20 розділу XII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону № 1402-VIII передбачено підстави для звільнення судді з посади, які суперечать частинам першій і другій статті 8, частині першій, п'ятій і шостій статті 126 Конституції України.

Таким чином, пункти 4, 7, 8, 9, 11, 13, 14, 17, 20 розділу XII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону № 1402-VIII не відповідають статті 6, частинам першій і другій статті 8, частині першій статті 24, частинам першій і другій статті 55, частинам першій, п'ятій і шостій статті 126 Конституції України.

2. Невідповідність положень пунктів 22, 23 і 25 розділу XII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону № 1402-VIII частині першій статті 8, частинам першій і другій статті 24, частині першій статті 126 Конституції України.

2.1. Відповідно до частин першої та другої статті 24 Основного Закону України громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом. Не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками. Рівність усіх перед законом, що передбачено в частині першій статті 24 Конституції України, впливає на регулювання всіх суспільних відносин. Дотримання цього принципу означає, зокрема, й безпідставну заборону без розумного виправдання запроваджувати різницю в правах осіб, які належать до однієї й тієї самої категорії (заборону відмінного поводження з особами, які знаходяться в однакових чи споріднених ситуаціях).

Рівність та недопустимість дискримінації особи є не тільки конституційними принципами національної правової системи України, а й фундаментальними цінностями світового співтовариства, на чому наголошено в міжнародних правових актах з питань захисту прав і свобод людини і громадянина, зокрема в Міжнародному пакті про громадянські й політичні права 1966 року (статті 14 і 26), Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року (стаття 14), Протоколі № 12 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року (стаття 1), ратифікованих Україною, та в Загальній декларації прав людини 1948 року (статті 1, 2 і 7).

Усі судді судової системи України мають єдиний правовий статус і є рівними перед законом. Зокрема, їх статус визначено розділом VIII Основного Закону України та Законом № 1402-VIII.

Згідно з пунктом 22 розділу XII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону № 1402-VIII *право на отримання суддівської винагороди у розмірах, визначених цим Законом, мають судді, які за результатами кваліфікаційного оцінювання підтвердили відповідність займаній посаді (здатність*

здійснювати правосуддя у відповідному суді) або призначені на посаду за результатами конкурсу, проведеного після набрання чинності цим Законом.

Пунктом 23 Прикінцевих та перехідних положень Закону № 1402-VIII закріплено, що до проходження кваліфікаційного оцінювання суддя отримує суддівську винагороду, визначену відповідно до положень Закону України «Про судоустрій і статус суддів» (Відомості Верховної Ради України, 2010 р., № 41–45, ст. 529; 2015, № 18–20 ст. 132 із наступними змінами).

Пунктом 25 розділу XII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону № 1402-VIII передбачено: «Право на отримання щомісячного довічного грошового утримання у розмірі, визначеному цим Законом, має суддя, який за результатами кваліфікаційного оцінювання підтвердив відповідність займаній посаді (здатність здійснювати правосуддя у відповідному суді), або призначений на посаду судді за результатами конкурсу, проведеного після набрання чинності цим Законом, та працював на посаді судді щонайменше три роки з дня прийняття щодо нього відповідного рішення за результатами такого оцінювання або конкурсу.

В інших випадках, коли суддя йде у відставку після набрання чинності цим Законом, розмір щомісячного довічного грошового утримання становить 80 відсотків суддівської винагороди, обчисленої відповідно до положень Закону України «Про судоустрій і статус суддів» (Відомості Верховної Ради України, 2010 р., № 41–42, № 43, № 44–45, ст. 529; 2015 р., № 18, № 19–20, ст. 132 з наступними змінами). За кожний повний рік роботи на посаді судді понад 20 років розмір щомісячного довічного грошового утримання збільшується на два відсотки грошового утримання судді, але не може бути більшим ніж 90 відсотків суддівської винагороди судді, обчисленої згідно із зазначеним Законом».

Цими нормами, зокрема, закріплено нерівне становище суддів, які виконують однакову роботу, у частині розміру отримуваної ними суддівської винагороди залежно від певних умов проходження чи непроходження кваліфікаційного оцінювання на відповідність займаній посаді чи конкурсу на зайняття посади, проведеного після набрання чинності Законом № 1402-VIII.

При цьому ті судді, які пройшли конкурс чи оцінювання до набрання чинності зазначеним Законом або не встигли після набрання чинності цим Законом пройти конкурс чи оцінювання з тих чи інших поважних причин, здійснюючи правосуддя, фактично мають отримувати суддівську винагороду в значно меншому розмірі, ніж визначено статтею 135 і пунктом 24 розділу XII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону № 1402-VIII і встановлено для суддів, які призначені на посаду за результатами конкурсу чи пройшли кваліфікаційне оцінювання.

Також за наведених вище умов законодавець фактично визнав, що компетентними і добросовісними є лише ті судді, які призначені на посаду за конкурсом або пройшли кваліфікаційне оцінювання на відповідність займаній посаді, а тому вони мають право на отримання суддівської винагороди в більшому розмірі, передбаченому статтею 135 Закону № 1402-VIII, ніж інші працюючі судді.

Тобто до проходження конкурсу чи оцінювання судді вважаються некомпетентними і недобросовісними, а тому мають отримувати менший розмір суддівської винагороди, передбачений попереднім законом.

Такий законодавчий підхід, по суті, накладає на деяких суддів майнові санкції за порушення конституційного принципу презумпції невинуватості, що є неприпустимим, оскільки суддя вважається компетентним, добросовісним і таким, що відповідає займаній посаді, доки інше не буде встановлено у визначеному законом порядку. А тому всі судді мають отримувати без будь-яких умов чи обмежень однаковий розмір посадового окладу, визначений для суддів певної інстанції, і залежно від цього окладу – суддівську винагороду. Суддівська винагорода має вираховуватися за єдиними правилами для всіх суддів.

Таким чином, пункти 22 і 23 розділу XII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону № 1402-VIII суперечать частині першій статті 24 та частині першій статті 126 Конституції України, оскільки істотно звужують конституційні гарантії незалежності суддів, порушуючи дію принципу презумпції невинуватості, гарантованого статтею 62 Конституції України, і рівність усіх осіб, які мають єдиний статус, перед законом.

2.2. Крім того, пунктом 25 розділу XII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону № 1402-VIII створено правову невизначеність й щодо

його застосування до суддів, які йдуть у відставку після набрання чинності цим Законом, у частині розміру щомісячного довічного грошового утримання, на який вони мають право як судді у відставці.

За змістом указанного пункту, працюючі судді перебувають у нерівному становищі – залежно від проходження конкурсу чи оцінювання та часу роботи після цього на посаді судді (3 роки) за цією нормою.

Зокрема, судді, які на момент проходження конкурсу чи оцінювання після набрання чинності Законом № 1402-VIII мають вік більше 63 років і стаж, що дає право на відставку (20 років), але з огляду на обмеження строку перебування на посаді (до 65 років) не зможуть працювати за новими правилами обчислення розміру суддівської винагороди й розміру щомісячного довічного грошового утримання протягом трьох років, як того вимагає абзац перший пункту 25 розділу XII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону № 1402-VIII, мають право на отримання щомісячного довічного грошового утримання в меншому розмірі, ніж інші судді, які виконують таку саму роботу, але мають за віком можливість працювати ще 3 роки до досягнення 65 років.

Аналогічно судді, які пропрацювали в судовій системі 18–19 років, пройшли після набрання чинності Законом № 1402-VIII конкурс чи оцінювання, після чого пропрацювали до трьох років на посаді й набули право на відставку (двадцятирічний стаж на посаді судді згідно із частиною першою статті 116 цього Закону), при виході у відставку будуть отримувати щомісячне довічне грошове утримання в меншому розмірі (пункт 20 розділу XII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону № 1402-VIII).

Отже, судді, які взяли участь у конкурсі або пройшли кваліфікаційне оцінювання, підтвердили відповідність займаній посаді за критеріями компетентності, професійної етики та доброчесності та мають гарантоване основними положеннями Закону № 1402-VIII право на відставку після настання певної події (20-річний стаж на посаді судді) й на отримання належного розміру щомісячного довічного грошового утримання, не зможуть таке право реалізувати й змушені будуть працювати на посаді далі. Або, незважаючи на підтвердження всіх критеріїв відповідності займаній посаді, такі судді будуть отримувати щомісячне довічне грошове утримання в

меншому розмірі, ніж інші судді, згідно з абзацом другим пункту 25 розділу XII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону № 1402-VIII.

Викладене істотно звужує конституційні гарантії незалежності суддів, породжує неоднаковий підхід до осіб, які, маючи однаковий правовий статус та гарантії, здійснюючи правосуддя, фактично мають різний обсяг їх матеріального забезпечення як під час роботи, так і при виході у відставку. Указаний підхід може бути конституційним лише в разі наявності певних дисциплінарних стягнень, що застосовані до судді.

Отже, пунктом 25 розділу XII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону № 1402-VIII, який виконує функції звичайних похідних і допоміжних актів правотворчості та відповідає за механізм імплементації і процедури застосування основної норми (частини першої статті 116 цього Закону), створено самостійну норму щодо порядку перебування на посаді судді, яка є дискримінаційною за змістом, створює правову невизначеність між основними та прикінцевими положеннями Закону № 1402-VIII, порушує принцип рівності осіб, які мають однаковий статус перед законом, оскільки диференціює суддів за результатами конкурсу та оцінювання, віком, часом роботи після набуття Законом № 1402-VIII чинності, що в цілому призводить до порушення гарантій їх незалежності.

З огляду на зазначене положення пунктів 22, 23 та 25 розділу XII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону № 1402-VIII суперечать частині першій статті 8, частинам першій і другій статті 24, частині першій статті 126 Конституції України.

Таким чином, положення пунктів 4, 7, 8, 9, 11, 13, 14, 17, 20, 22, 23, 25 розділу XII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону № 1402-VIII не відповідають положенням статті 6, частин першої й другої статті 8, частини другої статті 19, частин першої й другої статті 24, частин першої й другої статті 55, частин першої, п'ятої та шостої статті 126 Конституції України.

На підставі викладеного та керуючись статтями 150, 152 Конституції України, статтями 13, 39, 40, 70 Закону України «Про Конституційний Суд України» та пунктом 5 частини другої статті 36, статтею 46 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»

ПРОСИМО:

1. Відкрити провадження за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень пунктів 4, 7, 8, 9, 11, 13, 14, 17, 20, 22, 23, 25 розділу XII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України від 2 червня 2016 року № 1402-VIII «Про судоустрій і статус суддів» («Голос України» від 16.07.2016 № 132–133).

2. Перевірити на предмет відповідності вимогам статті 6, частин першої та другої статті 8, частини другої статті 19, частин першої та другої статті 24, частин першої та другої статті 55, частин першої, п'ятої та шостої статті 126 Конституції України пункти 4, 7, 8, 9, 11, 13, 14, 17, 20, 22, 23, 25 розділу XII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України від 2 червня 2016 року № 1402-VIII «Про судоустрій і статус суддів» та визнати ці положення такими, що не відповідають Конституції України (є неконституційними).

3. Визнати провадження за цим конституційним поданням невідкладним і розглянути його в межах місячного строку, визначеного в частині другій статті 57 Закону України «Про Конституційний Суд України».

У конституційному провадженні за цим поданням братиму участь я особисто

Конституційне подання й додатки подаються в 3-х примірниках.

Додатки:

1. Копія постанови Пленуму Верховного Суду України від 3 жовтня 2016 року № __ «Про звернення до Конституційного Суду України щодо відповідності (конституційності) окремих положень пунктів 4, 7, 8, 9, 11, 13, 14, 17, 20, 22, 23, 25 розділу XII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України від 2 червня 2016 року № 1402-VIII «Про судоустрій і статус суддів» статті 6, частинам першій і другій статті 8, частинам першій і другій статті 24, частинам першій і другій статті 55, частинам першій, п'ятій і шостій статті 126 Конституції України» на __ арк.

2. Конституція України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР у редакції Закону № 1401-VIII від 2 червня 2016 року (витяг).

3. Закон України від 2 червня 2016 року № 1401-VIII «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» («Голос України» від 29.06.2016 № 118).

4. Закон України від 16 липня 2016 року № 1402-VIII «Про судоустрій і статус суддів» («Голос України» № 132–133) (витяг).

5. Рішення Конституційного Суду України від 7 травня 2002 року № 8-рп/2002 у справі за конституційним поданням Президента України щодо офіційного тлумачення положень частин другої, третьої статті 124 Конституції України (справа щодо підвідомчості актів про призначення або звільнення посадових осіб).

6. Рішення Конституційного Суду України від 1 квітня 2008 року № 4-рп/2008 у справі за конституційним поданням 50 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частин другої, третьої, четвертої статті 219 Регламенту Верховної Ради України (справа про Регламент Верховної Ради України).

7. Рішення Конституційного Суду України від 8 липня 2016 року № 5-рп/2016 у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремого положення пункту 11 Прикінцевих положень Закону України «Про Державний бюджет України на 2016 рік».

8. Рішення Конституційного Суду України від 2 листопада 2004 року № 15-рп/2004 у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 69 Кримінального кодексу України (справа про призначення судом більш м'якого покарання).

9. Рішення Конституційного Суду України від 25 грудня 1997 року № 9-зп у справі за конституційним зверненням громадян Проценко Раїси Миколаївни, Ярошенко Поліни Петрівни та інших громадян щодо офіційного тлумачення статей 55, 64, 124 Конституції України (справа за зверненнями жителів міста Жовті Води).

10. Рішення Конституційного Суду України від 1 грудня 2004 року № 19-рп/2004 у справі за конституційним поданням Верховного Суду

України про офіційне тлумачення положень частин першої, другої статті 126 Конституції України та частини другої статті 13 Закону України «Про статус суддів» (справа про незалежність суддів як складову їхнього статусу).

11. Рішення Конституційного Суду України від 11 жовтня 2005 року № 8-рп/2005 у справі за конституційними поданнями Верховного Суду України та 50 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень абзаців третього, четвертого пункту 13 розділу XV «Прикінцеві положення» Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» та офіційного тлумачення положення частини третьої статті 11 Закону України «Про статус суддів» (справа про рівень пенсії і щомісячного довічного грошового утримання).

12. Європейська хартія про закон «Про статус суддів» від 10 липня 1998 року (витяг).

13. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права 1966 року (витяг) (статті 14 і 26).

14. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року (витяг) (стаття 14).

15. Протокол № 12 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року (витяг) (стаття 1).

16. Загальна декларація прав людини 1948 року (статті 1, 2 і 7).

17. Висновок № 1 (2001) Консультативної ради європейських суддів (витяг).

18. Додаток до Рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи CM/Res (2010)12 «Незалежність, ефективність та обов'язки» (витяг).

19. Декларація щодо принципів незалежності судової влади (Хорватія, 14 жовтня 2015 року) (витяг).

20. Основні принципи незалежності судових органів, схвалені резолюціями 40/32 та 40/146 Генеральної Асамблеї ООН від 29 листопада та 13 грудня 1985 року.

21. Висновок Венеціанської комісії від 26 жовтня 2015 року CO-АО(2015)027 (витяг).

22. Рекомендація Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо суддів: незалежність, ефективність та обов'язки від 17 листопада 2010 року № (2010) 12 (витяг).

23. Висновок Консультативної ради європейських суддів № 10 (2007) до уваги Комітету Міністрів Ради Європи (витяг).

24. План дії Ради Європи щодо посилення незалежності та неупередженості судової влади CM(2016)36 final (витяг).

25. Висновок Консультативної ради європейських суддів № 18 (2015) (витяг).

26. Висновок Венеціанської комісії CDL-AD (2010)003 від 16 березня 2010 (витяг).

27. Лист Українського інституту національної пам'яті від 22.03.2016 на _ арк.

28. Лист Українського інституту національної пам'яті від 17.05.2016 на _ арк.

29. Копія звернення Подільського районного суду міста Києва від 20 вересня 2015 року № 1/11102016.

30. Копія звернення Оболонського районного суду міста Києва від 16 вересня 2016 року № 1/23/2016.

31. Копія звернення Луцького міськрайонного суду Волинської області від 13 вересня 2016 № 03-16/484/2016.

**Голова
Верховного Суду України**

Я.М. Романюк